

Lunds universitet
Avd. för litteraturvetenskap, SOL – centrum
Handledare: Bibi Jonsson
2013-06-04

Jonas Pramle
SSLK03

Sveriges arbetarklass i utveckling

En studie av klass i *Mig äger ingen* och *Yarden*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	3
1.2 Teori och metod.....	3
1.2.1 Marxistisk litteraturteori.....	5
1.2.2 Respektabilitet & disidentifikation.....	6
1.3 Tidigare forskning.....	7
1.3.1 Arbetarlitteratur.....	7
2. Analys	9
2.1 Arbetarklass.....	9
2.1.1 (Arbetar)klass i Sverige.....	10
2.1.2 Etnicitet i den svenska arbetarklassen.....	11
2.2 Klasstillhörighet i <i>Mig äger ingen</i> och <i>Yarden</i>	12
2.2.1 (Arbetar)klass.....	13
2.2.2 Ekonomiska konsekvenser.....	14
2.2.3 Psykologiska konsekvenser.....	16
2.2.4 Fysiska konsekvenser och arbetsmiljö.....	17
2.2.5 Disidentifikation och identifikation.....	19
2.3 Arbetarklassens utveckling i Sverige.....	21
3. Avslutning	25
3.1 Sammanfattning.....	25
3.2 Slutdiskussion.....	26
Litteraturförteckning.....	28

1. Inledning

I förordet till antologin *Att tala om klass* (2006) nämner redaktörerna Susanna Alakoski och Karin Nielsen att klass väcker känslor och inte lämnar någon oberörd. De konstaterar även att klassamhället existerar och att klass ger skillnader i makt, status, lön, hälsa, boende, arbetsvillkor och arbetsmiljö. Trots detta anser redaktörerna att klassfrågan behandlas som en ickefråga och att det även finns dem som förnekar att klass existerar.¹ I radioprogrammet *Tendens* som sändes i Sveriges Radio 2012-03-14 diskuterades begreppet, vilka som tillhör den och om begreppet fortfarande är relevant.² Politiska partier väljer att inte längre tala om klass, men samtidigt finns partier som säger att de är arbetarpartier. Reportern och producenten Ola Hemström menar att politikerna väljer att tala om betydelsen av att alla medborgare har ett arbete, samtidigt som det är svårt att komma in på arbetsmarknaden. I programmet intervjuades personer som arbetar på olika verkstadsföretag. I deras definition av arbetarklassen ingår dem som utför kroppsarbete. Vidare berättar en av de intervjuade arbetarna om de osäkra och tuffa villkoren som denne har upplevt på olika arbetsplatser i Sverige. Reportern intervjuade även Jonas Edlund, professor i sociologi, som ser begreppet klass som ett redskap för att beskriva gemensamma livsvillkor för olika grupper. När arbetet blir allt mer uppdelat anser han att de definitioner som råder inom forskningen reducerar arbetarklassen. Istället bedömer han att det bör göras nya gränsdragningar för att beskriva arbetarklassens verklighet.³

Åsa Linderborg som skrivit romanen *Mig äger ingen* (2007), en berättelse om klass, menar att vi idag lever med stereotypa bilder av arbetarklassen. Enligt henne beskrivs oftast arbetarklassen som korkad och vulgär, eller som god, helt utan brister och fel. Klass kan ses som en fråga om självförtroende, något hon hävdar att arbetarklassen inte har och därför inte vågar ta plats. Linderborg anser att det finns behov av att studera klasskillnader då klyftorna i samhället ökar.⁴

¹ Alakoski, Susanna, Nielsen, Karin (red.) (2006). *Tala om klass*, Ordfront: Stockholm s. 7-9.

² Sveriges Radio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3381&artikel=5003746> (2013-04-16).

³ Sveriges Radio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3381&artikel=5003746> (2013-04-16).

⁴ Dagens Nyheter. <http://www.dn.se/dnbok/dnbok-hem/allt-om-min-pappa> (2013-02-04).

Det kan vara intressant att studera klass i två romaner med självbiografiska inslag, *Mig äger ingen* och *Yarden* (2009), för se hur skillnader i klasstillhörighet kommer till uttryck. Båda verken anses skildra klass under den senare delen av 1900-talet. Romanerna skulle eventuellt kunna räknas till det man kallar för arbetarlitteratur, vilket något förenklat innebär litteratur som handlar om arbetare, är skriven av författaren med ursprung i arbetarklassen och menad för arbetare.⁵ Litteratursociologerna Lars Furuland och Johan Svedjedal, som har forskat om svensk arbetarlitteratur, framhåller att denna typ av litteratur tillhör vårt "[...] levande litterära arv".⁶ Litteraturvetaren Åsa Arping konstaterar att klasstematiken varit stark i svensk skönlitteratur och i självbiografiska berättelser under de senaste åren och lyfter bland annat fram Linderborgs *Mig äger ingen*. Arping talar även om ett växande klassintresse, inte minst hos litteraturforskare och debattörer och hon menar att arbetarklass är tillbaka på dagordningen.⁷

I *Arbetarklassens bästa partytricks – Liv, läsning, litteratur* (2006), som är en bok innehållande ett antal essäer om litteratur och författare som utforskat klassgränser, för journalisten Tony Magnusson följande resonemang: "Så länge ingen klassidentitet kan urskiljas, håller man arbetarklassen som kollektiv osynligt, den skvalpar omkring inne i den stora medelklassen, dit ingen kontrastvätska når".⁸ I *Arbetarklassens återkomst – om klasskampen, globaliseringen och framstegstanken* (1998) påvisar journalisten Göran Greider vikten av att ha ett klassperspektiv då det kan göra "[...] oss medvetna om inre motsägelser i det kapitalistiska produktionssättet".⁹ Greider anser att genom ett klassperspektiv kan man synliggöra maktfrågor och på så sätt visa den sociala och politiska verkligheten.¹⁰

⁵ Furuland, Lars, Svedjedal, Johan (2006). *Svensk arbetarlitteratur*, Atlas: Stockholm. s. 21-25.

⁶ Furuland, Lars, Svedjedal, Johan (2006). s. 15-18.

⁷ Arping, Åsa. "Folkhemets tur och retur – om klass, kön och utanförskap i tre svenska 2000-talsromaner" i *Genusvetenskapliga litteraturanalyser*, red. Åsa Arping & Anna Nordenstam (2005), Studentlitteratur AB: Lund. s. 211-212.

⁸ Samuelsson, Tony (2006). *Arbetarklassens bästa partytricks – Liv, läsning, litteratur*, WS Bookwell AB: Finland, s. 202.

⁹ Greider, Göran (1998). *Arbetarklassens återkomst – om klasskampen, globaliseringen och framstegstanken*, Albert Bonniers förlag: Smedjebacken. s. 52.

¹⁰ Greider, Göran (1998). s. 49-53.

1. 1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att studera hur representanter för arbetarklassen framställs i *Mig äger ingen* och *Yarden*. Frågan är om man genom dessa verk kan följa arbetarklassens utveckling i Sverige under den senare delen av 1900-talet.

För att uppfylla mitt syfte utgår jag från frågeställningarna:

- Hur skildras arbetarklass i *Mig äger ingen* och *Yarden*?
- På vilket sätt visar de båda verken symptom på arbetarklassens utveckling i Sverige under 1900-talet?

1.2 Teori och metod

Jag har valt att begränsa min uppsats genom att studera arbetarklassen i Sverige under 1970-talet och framöver. Dessutom har jag valt att endast utgå från romaner med självbiografiska inslag, vilka omfattar denna tidsperiod. Uppsatsen handlar om hur arbetarklassen gestaltas i *Mig äger ingen* och *Yarden*, samt om dessa visar symptom på arbetarklassens utveckling i Sverige. Därför har jag valt att dela upp analysen i tre delar: bakgrund, klasstillhörighet och arbetarklassens utveckling i Sverige.

Den första delen av analysen behandlar begreppet arbetarklass och arbetarklassens utveckling i Sverige från 1970-talet fram till början av 2000-talet. I den andra delen presenteras olika konsekvenser genom vilka arbetarklassen framställs i de båda romanerna, samt hur strävan efter respektabilitet kommer till uttryck. Den sista delen sätter in skildringen av representanterna för arbetarklassen i *Mig äger ingen* och *Yarden* i en historisk kontext.

Frågeställningarna för denna uppsats grundas på tanken att man genom litteraturen kan ta del av den historiska verkligheten. John Tosh, professor i historia, presenterar sitt resonemang kring skönlitteratur som kunskapskälla i *Historisk teori och metod* (2000). Tosh anser att skönlitteratur inte bör behandlas som en faktarapport, även om verket är självbiografiskt. Men skönlitteratur kan användas för att få en inblick i den sociala och intellektuella miljö som författaren levde i.¹¹

¹¹ Tosh, John (2000). *Historisk teori och metod*, Studentlitteratur: Lund. s. 61.

Redaktörerna till antologin *Litteratur och verklighetsförståelse – Idémässiga aspekter av 1900-talets litteratur* (1999), Anders Pettersson, Torsten Petterson och Anders Tyrberg, skriver i förordet att även om en litterär text bokstavligen inte säger något om verkligheten, så innebär inte det att den saknar relevans för en förståelse av den. ”Litterära verk gestaltar ofta en verklighetsförståelse”¹². Litteratur kan innehålla både föreställningar om människans natur, samhällets och den fysiska världens strukturer.¹³

I antologin *Historier – Arton- och nittonhundredatalens skönlitteratur som historisk källa* (2009) fastslår Christer Ahlberger, professor i historia, och Tomas Nilsson, lektor vid Göteborgs universitet, att litteratur idag uppfattas som en pålitlig källa bland historiker. I antologin menar de att skönlitteratur numera är en okontroversiell källa.¹⁴ Professor emerita i historia Ann-Karin Hajte, som bidragit med ett kapitel i antologin, ger förklaringar till hur litteratur har använts i hennes forskning. Hajte beskriver hur hon använt sig av skönlitterära citat och referat som förklaringar till historiska sammanhang. ”I många skönlitterära verk finns det ofta kontexter, som även om det är fiktion, framstår som mycket sannare är det som historiker kan få ut av mer traditionellt historiskt material.”¹⁵

Johan Svedjedal, professor i litteraturvetenskap, menar att man kan använda litteratur som en socialhistorisk källa och som komplement till historiska kunskaper om människan liv, känslor och tankar. Genom att läsa litteratur som *Mig äger ingen* och *Yarden* tillsammans med annat material kan man få insikter om arbetarklassen i Sverige under den senare delen av 1900-talet.¹⁶

Forskare inom litteraturvetenskap ser den marxistiska litteraturteorin som ett analysredskap för att belysa klassmotsättningar.¹⁷ Genom att dessutom anlägga ett intersektionellt perspektiv kan man ge en mer komplex bild av de maktstrukturer som finns i samhället. Allt fler forskare har börjat arbeta intersektionellt, däribland historiker och

¹² Pettersson, Anders, Petterson, Torsten, Tyrberg, Anders (red.) (1999). *Litteratur och verklighetsförståelse – idémässiga aspekter av 1900-talets litteratur*, Grafikerna i Kungälv AB: Umeå. s. 8.

¹³ Pettersson, Anders, Petterson, Torsten, Tyrberg, Anders (red.) (1999). s. 7-12.

¹⁴ Ahlberger, Christer, Nilsson, Tomas ”Historikens historier – om den sköna litteraturen som källa i historien” i *Historier – Arton- och nittonhundredatalens skönlitteratur som historisk källa*, red. Alberger, Christer, Bagerius, Henrinc, Holmberg, Carl m.f. (2009). Intellecta Infolog AB: Göteborg. s. 15.

¹⁵ Hajte, Ann-Katrin ”Skönlitteratur som historisk källa – 1900-talets romaner som samtidsdokument” i *Historier – Arton- och nittonhundredatalens skönlitteratur som historisk källa*, red. Alberger, Christer, Bagerius, Henrinc, Holmberg, Carl m.f. (2009). Intellecta Infolog AB: Göteborg. s. s. 104.

¹⁶ Svedjedal, Johan. ”Litteratursociologi” i *Litteraturvetenskap – en inledning*, red. Staffan Bergsten (2002), Studentlitteratur: Malmö. s. 81ff.

¹⁷ Svedjedal, Johan (2002). s. 81ff.

litteraturvetare.¹⁸ Detta känns som ett lämpligt angreppssätt då klass är ett begrepp som används för att sammanfatta olika gruppers tillgångar till resurser och handlingsmöjligheter.¹⁹

1.2.1 Marxistisk litteraturteori

Marxismen är en överskridande teori som lämpar sig för sociala företeelser som till exempel litteratur. Litteraturvetaren Stefan Jonsson presenterar Marx teori, vilken syftar till att se människan som ett historiskt objekt. Människan gör sin egen historia, men föds in en värld som redan är formad, vilket påverkar människans förutsättningar.

Under de omständigheter som inrättas av tidigare generationer producerar hon de omständigheter som möter nästa generation och lägger ytterligare sten på historien bygge. Samtidigt formar hon sina medmänniskor och sig själv.²⁰

Genom nedärvda och bestämda förutsättningar bestäms villkoren på förhand för hur människan skapar sin inkomst, sig själv och i vilken mån hon kan påverka samhället. Dessa förutsättningar fungerar enligt Jonsson som en ”bromsande kraft” som präglar arbetsdelningen.²¹ Inom marxismen skiljer man på människor som har kapital (dvs. jord, byggnader, maskiner, pengar) och människor som måste sälja sin arbetskraft till individer som redan har kapital. Karl Marx skriver i *Kommunistiska manifestet* (1847) att ”hela samhällshistorien har hittills varit en historia om klasstrider”.²² I ett samhälle uppdelat i klasser hindras de lägre stående klasserna att producera under fria villkor. Istället är det människor med kapital som bestämmer, vilket inom marxismen skulle vara en anledning till de konflikter som går att finna i historien.²³

Den marxistiska teorin är förankrad i begreppet historiematerialism och emancipation, vilket innebär att människan gör sin egen historia samt strävar efter frihet. Människan är bunden till ”särskilda historiska och materiella villkor; de är ofta ofria”.²⁴ Historia är därmed en process vars grund består av motsättningar mellan människor och deras bestämda,

¹⁸ Arping, Åsa (2005), s. 211ff.

¹⁹ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). *Det sociala landskapet – en sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*, Bokförlaget korpen: Göteborg. s. 84-85.

²⁰ Jonsson, Stefan. ”Marxistisk litteraturteori” i *Litteraturvetenskap – en inledning*, red. Staffan Bergsten (2002), Studentlitteratur: Malmö. s. 100.

²¹ Ibid. s. 100.

²² Kommunistiska Manifestet, <http://runeberg.org/komanifest/0009.html> (2013-04-19)

²³ Jonsson, Stefan (2002), s. 99-103.

²⁴ Ibid. s. 101.

nedärvda förutsättningar, vilka förhindrar en frigörelse. Det är en process som först blir synlig i efterhand.²⁵

Det finns invändningar mot marxistisk teori. Kritiker menar att den kan förklara historiska villkor och ideologiska funktioner, men inte litteraturens konstnärliga karaktär.²⁶ Detta ser jag inte som något problem, då syftet inte är att undersöka hur det konstnärliga kommer till uttryck i *Mig äger ingen* och *Yarden*, utan de historiska processerna och de bestämda förutsättningarna som påverkar arbetarklassen. Vid analys av klasstrukturer utgår man ofta från marxistisk teori,²⁷ vilket gör att jag finner den lämpligt för min undersökning.

1.2.2 Respektabilitet & disidentifikation

Det mest utmärkande tecknet på klasstillhörighet är respektabilitet. ”Respektabilitet präglar vårt sätt att tala, vem vi talar med, hur vi klassificerar andra, vad vi studerar och hur vi vet vilka vi är (eller inte är).”²⁸ Professorn i sociologi, Beverley Skeggs, författare till *Att bli respektabel* (2000), menar att de oftast är de som inte anses respektabla som strävar efter respektabilitet. Hon tror att begreppet respektabilitet fyller en funktion då arbetarklassen fått den stereotypa bilden som farliga, förorenade, hotande, revolutionärer, patologiska och respektlösa. Respektabiliteten är, enligt Skeggs, en av de viktigaste mekanismerna för att göra grupper till ”de andra” där de anses som icke normala eller avvikande.²⁹

I *Att bli respektabel* lyfts sociologen Pierre Bourdieus klassteori fram, vilken bygger på föreställningen om att det finns olika former av kapital i det sociala rummet. De olika kapitelen ”[...] kan förmedla styrka, makt och följaktligen vinster till innehavaren”.³⁰ Det finns fyra olika former av kapital: ekonomiskt, kulturellt, socialt och symboliskt.³¹ Dessa kapital förs vidare från släktled till släktled, vilket innebär att vi föds in ett nedärvt socialt rum.³² Skeggs anses att ”Bourdieu ekonomiska metaforer gör det lättare att förstå hur tillträde, resurser och legitimitet bidrar till klassformningen”.³³

Klass kan ha en avgörande betydelse för människors subjektivitet. Genom sin undersökning hävdar Skeggs att de som tillhör arbetarklassen inte visar det genom att bekräfta

²⁵ Jonsson, Stefan (2002). s. 99-103.

²⁶ Ibid. s. 112.

²⁷ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 68.

²⁸ Skeggs, Beverley (2000). *Att bli respektabel*, Daidalos: Göteborg. s. 9.

²⁹ Skeggs, Beverley (2000). s. 9.

³⁰ Ibid. s. 20.

³¹ Ibid. s. 20.

³² Ibid. s. 21.

³³ Ibid. s. 23.

sig själv som en del av den utan genom att inte identifiera sig som arbetarklass, något som hon kallar disidentifikation.³⁴ Dock förekommer detta oftare hos kvinnor jämfört med män i arbetarklassen som kan använda klass som en positiv källa. Vidare anser Skeggs att klass har en avgörande betydelse för hur människor lever sina liv då de hela tiden strävar efter att inte identifieras utifrån sin klasstillhörighet.³⁵ ”Klass handlar framför allt om ojämlikhet och exploatering.”³⁶

I Skeggs undersökning visade det sig att de nedärvda sociala och kulturella positionerna medförde att personerna i undersökningsgruppen förnekade och disidentifierade sig med arbetarklassen snarare än anpassade sig.³⁷ Disidentifikation är ett resultat av de historiska framställningarna av arbetarklassen som fattig, sämre lottad, tärande, farlig och förnedrad.³⁸

En förklaring till disidentifikationen är de stereotyper beskrivningar där arbetarklassen ses som dålig och farlig. Skeggs menar att dessa framställningar som går att finna i till exempel populärkultur har skapat ”arv och tecken”. De som hör till arbetarklassen kan känna igen dessa, och det är detta igenkännande som man vill avvärja sig från genom respektabilitet.³⁹

1.3 Tidigare forskning

1.3.1 Arbetarlitteratur

Lars Furuland och Johan Svedjedal ger i sin bok *Svensk arbetarlitteratur* (2006) en relativt heltäckande bild av arbetarlitteraturen under de senaste hundra åren. Författarna redovisar olika undersökningar som tidigare publicerats, vilka de har bearbetat och kompletterat för att ”[...] ge den första breda framställningen av svensk arbetarlitteratur”.⁴⁰ Furuland står för bokens huvuddel, medan Svedjedal har kompletterat med avsnitt om förlagen, bokklubbarna och bokmarknaden. Boken är ett försök till att kartlägga och få svar på arbetardiktens framväxt i Sverige utifrån svenska lästraditioner, bildningscirklar, folkrörelser, vänsterpressens och fackförbundstidningarnas funktion.⁴¹

³⁴ Skeggs, Beverley (2000). s. 119.

³⁵ Ibid. s. 120.

³⁶ Ibid. s. 120.

³⁷ Ibid. s. 121.

³⁸ Ibid. s. 121-122.

³⁹ Ibid. s. 255.

⁴⁰ Furuland, Lars, Svedjedal, Johan (2006). *Svensk arbetarlitteratur*. Atlas: Falun. s. 16.

⁴¹ Furuland, Lars, Svedjedal, Johan (2006). s. 15-19.

Professor i litteraturvetenskap Magnus Nilsson presenterar i sin bok *Arbetarlitteratur* (2006) olika definitioner av arbetarlitteratur för att med detta som utgångspunkt kunna komma närmare svaret på vad arbetarlitteratur är. Nilsson försöker även ge en översikt över arbetarlitteraturens historia. För att förklara och skapa en förståelse för arbetarlitteratur använder sig Nilsson av begreppen *identitet* och *ideologi*. Boken kan ses som en sammanfattning av förekommande forskning inom ämnet, såväl från Nilsson som från andra forskare.⁴² I *Den förställda mångkulturen – Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa* (2010) resonerar Nilsson kring mångkulturen och hur den ger konsekvenser för hur etnicitet och klass uppfattas inom litteraturen, vilket han gör genom att analysera en rad romaner som behandlar denna tematik. Han diskuterar bland annat *Mig äger ingen* ur ett klassperspektiv. Vidare resonerar han om hur man kan förstå relationer mellan klass och etnicitet.⁴³

Tony Samuelsson har i *Arbetarklassens bästa partytricks – Liv, läsning, litteratur* sammanställt en rad essäer om arbetarklassen. Syftet med boken är att belysa samhällskritiken i författarnas böcker där de utforskar klassgränser och möten samt, enligt Samuelsson, bryter sig loss från klassbarriärer.⁴⁴

Socionomen och genusvetaren Susanna Alakoski har tillsammans med miljövetaren Karin Nielsen gett ut *Tala om klass* där femton kända och okända kvinnor som skriver om klass lyfts fram. Redaktörerna har valt att lägga fokus på kvinnliga författaren då de menar att mycket av den litteratur som behandlar temat klass är författad av och handlar om män. Dessutom har Alakoski och Nielsen valt ut författare som alla gjort en klassresa.⁴⁵

I antologin *Genusvetenskapliga litteraturanalyser* (2005) presenterar universitetslektorerna i litteraturvetenskap, Åsa Arping och Anna Nordenstam, tretton litteraturvetenskapliga analyser med genus i fokus, bland annat diskuteras klass, kön och utanförskap i tre svenska 2000-talsromner. Arping använder Pierre Bourdieus kapitalbegrepp för att visa hur strävan efter respektabilitet kommet till uttryck i *Svinalängorna* (2006), *Underdog* (2001) och *Mig äger ingen*.⁴⁶

⁴² Nilsson, Magnus (2006). *Arbetarlitteratur*. Studentlitteratur: Danmark. s. 5ff.

⁴³ Nilsson, Magnus (2010). *Den förställda mångkulturen – klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*. Gidlunds förlag: Hedemora. s. 9-14.

⁴⁴ Samuelsson, Tony (2006).s. 7-8.

⁴⁵ Alakoski, Susanna, Nielsen, Karin (red.) (2006). s. 7-9.

⁴⁶ Arping, Åsa, Nordenstam, Anna (red.) (2005). *Genusvetenskapliga litteraturanalyser*, Studentlitteratur: Lund. s. 7ff.

2. Analys

2.1 Arbetarklass

Då uppsatsen syftar till att studera den svenska arbetarklassen i *Mig äger ingen* och *Yarden* krävs en bakgrundsbeskrivning av begreppet arbetarklass och av arbetarklassen i Sverige.

Begreppet arbetarklass började sprida sig i Europa under senare delen av 1700-talet med uppkomsten av industrikapitalismen. Socialister och kommunister började under 1840-talet tala om arbetare som en klass som även organiserade sig som klass för att förbättra sina villkor och försöka skapa ett klasslöst samhälle. Denna uppfattning lever kvar i den moderna arbetarrörelsen när man talar om arbetarklass. Efter 1970-talet har tron på arbetarklassen som en samhällsförändrande kraft minskat. Utgår man från *Nationalencyklopedins* definition av arbetarklass tillhör vanligtvis dem som utför någon form av *kroppsarbete*⁴⁷ arbetarklassen. Det finns vidare definition av begreppet där även löntagare utan chefsställning och utan någon examen från högre utbildning kan tillhöra.⁴⁸ I *Arbetarklassens återkomst – om klasskampen, globaliseringen och framstegstanken* definierar Greider arbetarklass genom de lönearbetare ”[...] som inte äger så mycket kapital att det ger makt; de som inte bestämmer när maskinerna de står vid ska startas eller slås på eller inte har makt att besluta när butiken de jobbar i ska öppnas eller stängas; de som inte kan befalla över andra på arbetsplatsen”.⁴⁹

Den svenske politikern Arons Etzler skriver i sin bok *Ta det tillbaka – Kampen om arbetarklassen och framtiden* (2002) att det ibland hävdas att det inte finns någon arbetarklass. Etzler menar att det även finns en föreställning om att arbetarklassen måste tillhöra vänsterpolitiken, något som han inte håller med om. Skulle det dock hävdas att arbetarklassen finns, och har vänsteråsikter, påstås det istället att arbetarklassen inte har någon betydelse i samhället då makten inte finns hos produktionen. Enligt Etzler bygger bilden av arbetarklassen på myter, då den aldrig har varit homogen, vilket den ofta framställs som.

⁴⁷ Kroppsarbete – arbete som äger rum under användning av kroppens kraft. Se *SAOB*.

⁴⁸ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/arbetarklass> (2013-04-17).

⁴⁹ Greider, Göran (1998). *Arbetarklassens återkomst – om klasskampen, globaliseringen och framstegstanken*, Albert Bonniers förlag: Smedjebacken. s. 36.

Etzler ser arbetarklassens tillbakagång som ett resultat av att vänstern inte organiserat sig som arbetarrörelse samtidigt som arbetarrörelsen inte skulle behöva vara särskilt långt åt vänster.⁵⁰

2.1.1 (Arbetar)klass i Sverige

Under de senaste årtionden har klyftorna ökat i Sverige, och inkomstskillnaderna fortsätter att öka. Fattigdomen är geografisk och etniskt fördelad där sammanlagt 18 procent av Sveriges barn lever i fattigdom. I Malmö uppskattas det att 60 procent av alla barn med utländsk bakgrund lever i fattigdom, och sedan 1990-talet har fattigdomen ökat i Sverige.⁵¹

I början av 1970-talet drabbades världen av en ekonomisk inbromsning och trots ett antal reformer tappade socialdemokraterna väljare i valet 1976. Sverige fick en borgerlig regering som fick ta över landet i ekonomiska svårigheter.⁵² Mot slutet av 1900-talet började samhällsekonomin att försämrats, vilket i sin tur ledde till ökad arbetslöshet.⁵³ Finanskrisen, som påverkade Sverige pressade fram de största nedskärningarna i den svenska välfärden någonsin.⁵⁴

Den fattigdom som finns i Sverige rubricerar Etzler som *nyfattigdom*, vilket innebär en social degradering jämfört med tidigare generationer. Livet i städerna bygger på lönearbete och arbetslöshet leder för de flesta till social isolering, eftersom arbetsplatsen är den plats där de flesta människor tillbringar större delen av sin tid utanför hemmet. I det kapitalistiska samhället bygger människors identitet till stor del på konsumtion. Den som inte har pengar att konsumera blir, enligt Etzler, en icke-människa. Det går inte heller att mäta fattigdom i kronor och ören då den skiljer sig mellan länder. Människor som är fattiga i rika länder är mycket fattigare jämfört med det samhälle som de lever i. Det är inte bara de utslagna eller fattiga som pressas av det nya klimatet som präglar vårt samhälle. Fattigdom ändrar relationen mellan människor och det uppstår en hotbild om att den som inte sköter sig ”halkar ner”.⁵⁵

Etzler ser globaliseringen som en möjlig förklaring till det hårda klimat som råder på arbetsmarknaden och på arbetsplatser. Företag flyttar produktionen utomlands för att få högre vinster. Denna utveckling menar han har en förklaring till varför 40 000 människor blev arbetslösa i Sverige 2001 till följd av produktionsnedskärningar.⁵⁶ I *Det sociala landskapet*

⁵⁰ Etzler, Aron (2002). *Ta det tillbaka – kampen om arbetarklassen och framtiden*, Nixon: Linköping, s. 77ff.

⁵¹ Ibid. s. 77ff.

⁵² Larsson, Olle & Marklund, Andreas (2012). *Svensk historia*. Historisk media, Lund. s. 375ff.

⁵³ Ibid. s. 385ff.

⁵⁴ Etzler, Aron (2002). s. 129-131.

⁵⁵ Ibid. s. 77ff.

⁵⁶ Ibid. s. 77ff.

beskriver sociologerna Göran Ahrne, Christine Roman och Mats Franzén arbetarklassen utifrån ett utslitningsperspektiv. Deras arbetskraft minskar i värde när styrkan och kraften i den manuella arbetskraft som arbetaren står för avtar. För de högre tjänstemännen ökar både inkomst och levnadsstandard med åldern, medan arbetarens hälsa försämras. I boken presenteras statistik från Statistiska centralbyrån och en folkhälsorapport från 2005 som enligt författarna visar på ett samband mellan hälsa och samhällsklass. Ett exempel som presenteras är att arbetare löper en halv till två gånger så stor risk för hjärtinfarkt jämfört med högre tjänstemän.⁵⁷

Arbetarklassen var som störst i Sverige under 1960-talet och de omfattade närmre två tredjedelar av de förvärvsarbetande, men under 1970-talet minskade antalet. På 1990-talet utgjorde arbetarklassen 58,5 procent av de förvärvsarbetande och i början av 2000-talet var det något mer än hälften av förvärvsarbetande som tillhörde arbetarklassen. Större delen av dessa var kvinnor.⁵⁸ Ahrne, Roman och Franzén beskriver förändringar inom klasstrukturer som långsamtgående processer. ”Ökade kompetenskrav på arbetsmarknaden borde också avspegla sig i en förändrad klasstruktur.”⁵⁹ Istället talar man om överutbildning då utbildningen har ökat mer än vad klasstrukturerna har förändrats. Detta har medfört att antalet arbeten med låga utbildningskrav inte har minskat lika fort som antalet lågutbildade i arbetskraften. Det som har hänt är att kraven för jobb som tidigare haft låga utbildningskrav har ökat utan att själva arbetsuppgifterna har förändrats. Vidare hänvisar författarna till studier som visar att många arbeten med låga utbildningskrav har gått till individer med högre utbildning.⁶⁰

2.1.2 Etnicitet i den svenska arbetarklassen

Cirka 12 procent av Sveriges befolkning är födda utomlands, vilket innebär att mer än var tionde invånare i Sverige har rötter utanför Sverige. I begreppet etnicitet sammanfattas kulturella särdrag och kännetecken. Men det är inte dessa skillnader som är de viktigaste, utan den viktigaste skillnaden mellan infödda svenskar och invandrare är förmågan att använda det svenska språket.⁶¹

⁵⁷ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 83.

⁵⁸ Ibid. s. 70-71.

⁵⁹ Ibid. s. 75.

⁶⁰ Ibid. s. 75.

⁶¹ Ibid. s. 96-100.

Arbetslösheten bland invandrare i Sverige har länge varit hög jämfört med infödda svenskar. Och ser man till antalet invandrare i arbetarklassposition är de fler till antal än infödda svenskar. Invandrares klassposition i arbetet handlar inte enbart om utbildningsnivå utan även om vid vilken tidpunkt man kom till Sverige. Författarna till *Det sociala landskapet* menar att invandrare som kom till Sverige genom arbetskraftinvandring har, till skillnad från flyktinginvandring jobb som ligger närmre deras utbildning eller tidigare arbeten. Många av de invandrare som kommit till Sverige genom flyktinginvandring med relativt hög utbildning och bra arbeten i hemlandet har i Sverige blivit hänvisade till arbeten som varken motsvarar deras utbildning eller deras yrkeserfarenhet, och författarna talar om en ”deklassering”. Slutsatsen är att invandrare med högre utbildning inte klarar sig bättre i Sverige. Istället blir språket en avgörande kompetens som kan avgör både lön och arbete.⁶²

I *En svensk historia från vikingatid till nutid* (2000) beskriver docenterna i historia Lars Berggren och Mats Greiff segregationen i Sverige. De menar att könssegregationen fortfarande är kraftig. Yrken som domineras av män värderas ofta högre än yrken som domineras av kvinnor.⁶³ Vidare tar de upp de problem som invandringen under senare delen av 1900-talet fört med sig i form av en märkbar segregation mellan svenskar och invandrare. Som en del i detta ser de det minskade antalet okvalificerade arbeten, vilket tidigare underlättade inträdet på arbetsmarknaden.⁶⁴

2.2 Klasstillhörighet i *Mig äger ingen* och *Yarden*

Åsa Linderborgs *Mig äger ingen* är en roman med självbiografiska inslag som skildrar hennes uppväxt i Västerås, tillsammans med far Leif Andersson. Leif är härdarmästare och arbetar på Metallverken. Han beskrivs som en stolt och snäll, men förödmjukad man, som genom spriten försöker döva sin dåliga självkänsla. När Linderborg var liten dyrkade hon sin far, men i takt med att hon blir äldre, desto tydligare ser hon faderns svagheter. Linderborg byter efternamn, doktorerar och genomför en klassresa till skillnad från Leif som blir av med sitt arbete på Metallverken, ett jobb som har påverkat hans hälsa, byggt upp hans stolthet, samtidigt som

⁶² Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 101-103.

⁶³ Berggren, Lars, Greiff, Mats (2000). *En svensk historia från vikingatid till nutid*, Studentlitteratur: Lund. s. 289 ff.

⁶⁴ Berggren, Lars, Greiff, Mats (2000). s. 297.

det är ett arbete han hatar. Romanen rör sig huvudsakligen kring faderns och dotterns vardagsliv under 1970- och 1980-talet.⁶⁵

Kristian Lundbergs *Yarden* är även den en roman med självbiografiska inslag. Dock handlar den om en omvänd klassresa där Lundberg på grund av växande skulder tvingas ta arbete ner på Yarden i Malmö hamn. Upplevelserna nere på Yarden kantas av utsatthet, överlevnad och inte minst dåliga arbetsvillkor. Boken skildrar även författarens uppväxt tillsammans med dennes schizofrena mor, där uppväxten till stora delar bestod av en strävan efter pengar och mat. Arbetet på Yarden frambringar ett klasshat hos Lundberg. Men även om Lundberg befinner sig i samma ekonomiska situation som kollegorna nere på Yarden så innebär det inte att han automatiskt blir en del av gemenskapen. Boken behandlar främst Lundbergs yrkesverksamma liv under 2000-talet.

2.2.1 (Arbetar)klass

I *Mig äger ingen* skildrar Linderborg klass som något med en rad olika konsekvenser: ekonomiska, fysiska samt psykologiska. Tidigt i boken får man veta att Leif Andersson dog som en fattig, alkoholiserad och arbetslös metallarbetare. Magnus Nilsson menar dock att Linderborg genom sin bok snarare försöker markera att det är pappans klasstillhörighet som har format han tragiska öde och inte dennes alkoholism. Han lyfter fram exemplet när Linderborg reflekterar över pappans död och hur hon i denna stund sätter klasstillhörigheten i centrum med citatet:⁶⁶ ”Pappa var drygt sextioåttå år. En ensam man, utan kvinna, lever sällan länge. Som LO-medlem skulle pappa dessutom statistiskt sett leva åtta år kortare än högutbildad”.⁶⁷ Enligt Nilsson vill Linderborg snarare visa att hennes pappas förtidiga död berodde på klasstillhörighet än alkoholism.⁶⁸ ”Levern vägde 1635 gram och gav bara en lätt förfettad snittyta. Han var alltså inte alkoholskadad som många nog trodde.”⁶⁹ De konsekvenser som Linderborg lyfter fram i *Mig äger ingen* liknar Ahrne, Roman och Franzéns resonemang där klasstillhörighet påverkar människors levnadsnivå och handlingsmönster i fråga om arbetsmiljö, hälsa, inkomst och boende.⁷⁰ Detta resonemang går även tillämpa på Lundbergs *Yarden* i bland annat genom beskrivningar av hälsa och ekonomi.

⁶⁵ Arping, Åsa, Nordenstam, Anna (red.) (2005). s. 217.

⁶⁶ Nilsson, Magnus (2010). s. 175-176.

⁶⁷ Linderborg, Åsa (2006). *Mig äger ingen*. Atlas: Stockholm. s. 282.

⁶⁸ Nilsson, Magnus (2010). s. 176.

⁶⁹ Linderborg, Åsa (2006). s. 283.

⁷⁰ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 80-81.

2.2.2 Ekonomiska konsekvenser

Nilsson kopplar samman klass och ekonomi.⁷¹ I *Mig äger ingen* framställs de ekonomiska aspekterna av klass främst genom Leif. Åsa och hennes far äter till exempel middag hemma hos Åsas farmor och farfar, och vid dessa tillfällen brukar Leif få låna pengar av farmor för att de ska klara sig.

Farmor hade så gått som alltid en tia- eller en hel femtiolapp – gömd i förklädesfickan. Hon stack till honom sedeln i tron om att farfar inte märkte något. Det hände att pappa irriterat markerade att han behövde mer och då fick han det. I sällsynta fall viskade hon att han var tvungen att vänta tills torsdag, när folkpensionen kom.⁷²

Åsa beskriver alla kvällar som likadana, förutom när hennes pappa hade fått lön. Då åt de inte hemma hos hennes farmor och farfar på flera dagar.⁷³ Istället gick de till affären och unnade sig en prästost som de åt upp samma kväll. De köpte även Bregott, sardiner i tomatsås, kaviar med mycket rom, rökt fläsk och räkost på tub, vilket Åsa beskriver som ”en lyx.”⁷⁴ Leif ville alltid laga köttfärssås med jättemakaroner när han hade fått lön även om ”han tyckte det var hutlöst dyrt med olivolja och till hans sås gick det åt mycket.”⁷⁵ Åsa berättar hur hennes far inte vågade beställa något över disk, för skulle det vara för dyrt kunde han inte ångra sig. ”Förutom öl och kräftor kostade han sällan på sig det han verkligen ville ha.”⁷⁶ En gång i kvartalet kunde Åsas far inte betala elräkningen, vilket gjorde att de fick tända stearinljus.⁷⁷ Dock beskrivs dessa tillfällen som mysiga men själva kärnan är ändå att elräkningen inte kunde betalas. Nilsson menar att Linderborg försöker framhäva de ekonomiska konsekvenser klasstillhörighet har, vilka blir värre när Leif bli arbetslös och då får stora ekonomiska besvär.⁷⁸

Efter närmare fyrtio år på Metallverken fick pappa ut 8644 kronor i a-kassa. Hyran tog hälften, resten gick till el, telefon, fackförenings- och a-kasseavgift. Han saknade hemförsäkring, dagstidning och bil, betalade inte tevelicens och rökte bara sporadiskt. Kläderna köpte han på Brödet och Fiskarna för ett par tior.

⁷¹ Nilsson, Magnus (2010). s. 174.

⁷² Linderborg, Åsa (2006). s. 19.

⁷³ Ibid. s. 20.

⁷⁴ Ibid. s. 21.

⁷⁵ Ibid. s. 22.

⁷⁶ Ibid. s. 22-23.

⁷⁷ Ibid. s. 69.

⁷⁸ Nilsson, Magnus (2010). s. 178-179.

Nyponsoppa, och risgrynsgröten gav honom näringsbrist, magvärk och förstoppning.⁷⁹

De ekonomiska konsekvenserna Leifs klasstillhörighet har visas inte bara genom fattigdom, utan Leifs liv tycks enligt honom själv kantas av ekonomiska orättvisor i form av utnyttjande. Nilsson hänvisar till följande citat⁸⁰: ”Jag stämplar in tre minuter över sju och jobbar till sex minuter över fyra. Jag sliter som ett svin i åtta timmar och får betalt för fyra. Resten stoppar Wallenberg i egen ficka.”⁸¹

Denna exploatering går även att finna i Lundbergs *Yarden* när det ska delas ut bonusar till de anställda, men en person, Yassir, får ingen för han har kommit för sent samt får inte de som är timanställda någon bonus. ”Hastigheten på vårt arbete belönas aldrig, bestraffas bara.”⁸² Lundberg tvingas under ett antal år arbeta som timanställd på diverse arbetsplatser och arbeta ”[...] till en minimal ersättning. Jag tjänar drygt hundra kronor per timme”.⁸³ Vidare ser man hur Lundberg ställer sig mot klassamhället genom att understryka kapitalets makt, genom följande citat: ”Vi som kommer när det behövs och sedan skickas hem igen; ett par hundralappar rikare och ett par timmar av vårt liv fattigare. Aldrig har kapitalets makt varit så tydligt för mig.”⁸⁴ Citatet skulle kunna kopplas till marxismen där man skiljer på människor som har kapital och de som måste sälja sin arbetskraft till de som redan har kapital för att kunna försörja sig.⁸⁵ Detta skulle kunna tolkas som ett sätt för Lundberg att gestalta arbetarklassen i *Yarden*.

De ekonomiska konsekvenserna av klasstillhörighet som gestaltas i Lundbergs *Yarden* går att tillskriva hans barndom, men även vuxenlivet. Under hans uppväxt hade de oftast inte tillräckligt med pengar för att köpa mat och det kunde gå dagar utan att de hade mat hemma. Då var skolan den enda plast som de kunde få mat på, vilket mamman är väl medveten om då hon uppmanar honom att gå i skolan för där kunde han få äta.⁸⁶ Mamman kunde även skicka ner Lundberg till affären, medvetet med för lite pengar, för att han skulle handla de varor som behövdes men som de inte hade råd med. Under Lundbergs skolår gjorde de ekonomiska konsekvenserna av klasstillhörighet att han aldrig kunde följa med på skolresor eller utöva

⁷⁹ Linderborg, Åsa (2006). s. 248ff.

⁸⁰ Nilsson, Magnus (2010). s. 179.

⁸¹ Linderborg, Åsa (2006). s. 94.

⁸² Lundberg, Kristian (2009). *Yarden – En berättelse*. Symposion: Höör. s. 48-49.

⁸³ Lundberg, Kristian (2009). s. 50.

⁸⁴ Ibid. s. 63-64.

⁸⁵ Jonsson, Stefan (2002). s. 100.

⁸⁶ Lundberg, Kristian (2009). s. 82.

någon sport.⁸⁷ Vid tjugofemsåldern var Lundberg bostadslös under en tid, då fick han låna en väns lägenhet, vilken han tömde och sålde allt.⁸⁸ Lundberg berättar även om hur en kollega nere på Yarden är i behov av ett läkarbesök efter att ha arbetat med att asbestsanera ett hyreshus, men väljer att inte uppsöka vård då denne inte har tillräckligt med pengar.⁸⁹ Detta är även ett exempel på hur de tvingas arbeta svart för att få ihop tillräckligt med pengar. Lundberg berättar hur han och även andra kollegor nere på Yarden går till arbetet i stället för att ta bussen då de måste spara in på varenda krona. De ekonomiska konsekvenser som klasstillhörighet kan ha kommer till uttryck när Lundberg berättar om vad det innebär att vara fattig:

Om att vara fattig. Det är det svåraste som finns. Det är dyrt att vara fattig. Ett exempel. Jag har inte råd att undvara hundralapparna som ett busskort kostar så istället köper jag enstaka biljetter. Jag kommer efter med räkningar och betalar straffränta, inkassoavgift som vida överstiger grundbeloppet. Jag springer i dödshjulet.⁹⁰

Det är inte bara dyrt att vara fattig, utan fattigdomen begränsar även en individs frihet. Lundberg berättar om hur man hela tiden som fattig tvingas fatta olika beslut på grund av de ekonomiska konsekvenserna hans klasstillhörighet har. ”Tandläkarbesök eller nya skor. Skolresa eller vinterjacka. Äta lunch eller låta sonen gå på bio.”⁹¹

2.2.3 Psykologiska konsekvenser

De psykologiska konsekvenserna av klasstillhörighet tar sig olika uttryck i *Mig äger ingen* och *Yarden*. Lundbergs framställning av de psykologiska konsekvenserna kretsar kring själva arbetet, medan Linderborg gestaltar de genom statusunderordning. På Yarden är arbetsförhållandena hårda, och misslyckas man med en uppgift riskerar man sitt jobb. Lundberg lider av sömnsvårigheter tack vare ”absurda drömmar”,⁹² något jag tolkar som ett resultat av det hårda arbetsklimatet. ”Under nätterna är drömmarna allt ofta repris. Jag hetsas, jagas. Jag skall genomföra en handling, som att tvätta en bil på tid, och misslyckas. Jag skall packa C-blocket och bilarna jag pressar samman kommer för nära varandra; skadar

⁸⁷ Lundberg, Kristian (2009). s.83-84.

⁸⁸ Ibid. s. 37.

⁸⁹ Ibid. s. 64-65.

⁹⁰ Ibid. s. 127.

⁹¹ Ibid. s. 55.

⁹² Ibid. s. 13.

stötfångaren.”⁹³ Nilsson ser de psykologiska konsekvenserna av klasstillhörighet i *Mig äger ingen* utifrån Leifs besatthet av att värderas av andra människor. Beskrivningen av hur Leif har pyntat sitt fönster i hopp om att ”kärringarna”⁹⁴ ska bli förvånade när de får höra att det är en man som bor där, ser Nilsson som ett bra exempel. Vidare skulle detta kunna vara ett tecken på att Leif känner sin status ifrågasatt, vilket Nilsson kopplar till kön, dock har underlägsenhetskänslan även med klass att göra. Nilsson ser det pyntande fönstret som en del av föreställningen om den icke respektabla arbetarklassen. Leif försöker även att överföra bilden av ”icke-respektabilitet” på andra klasser, vilket skulle kunna vara ”[...] en produkt av föreställningen om den icke respektabla arbetarklassen [...]”.⁹⁵ Nilssons resonemang om de psykologiska konsekvenserna för mina tankar till Skeggs resonemang om respektabilitet, vilket jag kommer att behandla senare (2.2.5 *Disidentifikation och identifikation*).

2.2.4 Fysiska konsekvenser och arbetsmiljö

Nilsson tar upp ytterligare en konsekvens av klasstillhörighet i form av fysiska konsekvenser. I Linderborgs roman finns ett antal beskrivningar om hur Leifs arbete påverkar hans kropp. Nilsson lyfter fram beskrivningen av hur härदारugarna har deformerat Leifs händer.⁹⁶ ”Det som utmärkte pappa var händerna. Stora, grova, krumma och fulla av förhårdnader. Härदारhänder. Innan han fyllde trettiofem var de stela av fabriksarbete. På kvällarna satt han och försökte räta ut sina fingrar, både skrämnd och stolt över att det inte gick.”⁹⁷ Vidare beskrivs det hur Leif även har problem med ömmande fötter och hur hela hans kropp hade påverkats, med ryggvärk, svullna och hårda axlar. Nilsson ser detta som ett tecken på klasstillhörighet. Linderborgs beskrivning om hur ”det låg en lokal i närheten av Metallverken där rader av män låg på britsar och fick värmebehandling för sina ryggbesvär av en kvinna i vit rock”, skulle kunna vara ett sätt att påvisa att det inte är ett individuellt problem och att det då går att koppla till klass.⁹⁸ Klasstillhörigheten får fysiska konsekvenser. Genom de ekonomiska konsekvenserna anser jag att de fysiska förstärks, vilket blir tydligt i följande exempel: ”Pappa fick ont i ryggen på ett sätt han inte haft förut och fötterna var så svullna att

⁹³ Lundberg, Kristian (2009). s. 13.

⁹⁴ Linderborg, Åsa (2006). s. 34ff.

⁹⁵ Nilsson, Magnus (2010). s. 177-178.

⁹⁶ Ibid. s. 178.

⁹⁷ Linderborg, Åsa (2006). s. 29.

⁹⁸ Nilsson, Magnus (2010). s. 178.

det inte fick plats i ett par gummistövlar. Jag tjatade att han skulle gå till doktorn. Han ville inte. Jag skickade pengar till patientavgiften. De gick till mat.”⁹⁹

De fysiska konsekvenserna av klasstillhörighet som framställs i *Yarden*, liknar de som framställs i *Mig äger ingen*. Det handlar om ryggvärk och kyla, vilket Lundberg beskriver genom ”Klass. Tillhörighet. Att frysa”.¹⁰⁰ Detta är ett resultat av att de bland annat tvingas handtvätta bilar i nollgradigt väder. Lundberg berättar även om hur han måste arbeta när han är sjuk och hur ”kroppen värker som den aldrig förr har gjort”.¹⁰¹ Tackar man nej till arbete riskerar man att inte få komma tillbaka¹⁰², något Lundberg inte kan riskera då han inte har råd att leva på A-kassa.¹⁰³ Det är inte bara Lundbergs egna besvär som lyfts fram i boken utan även andras, som i exemplet med kollegan som endast iförd en tunn ansiktsmask asbestsanerat så att han ”kunde plocka ut asbestsnor ur näsan”.¹⁰⁴ Han blir därmed blir orolig för sin hälsa, men har inte pengar till att betala ett läkarbesök. Dessa exempel kan ses som exempel på fysiska konsekvenser av klasstillhörighets men även som de konsekvenser klasstillhörighet kan ha på arbetsmiljön. Men även återigen handlar det om hur de fysiska konsekvenserna förstärks på grund av de ekonomiska.

Jag är återigen trött; det senaste året har jag åldrats allt snabbare. Under den kalla delen av året kan jag känna att min kropp inte riktigt orkar med; en slags värk som jag inte kan bli kvitt: likaså är mina händer fläckade för alltid av de starka lösningsmedel vi använde oss av när vi tvättade bilarna.¹⁰⁵

I citatet ovan anser jag att Lundberg skildrar de fysiska konsekvenserna av klasstillhörighet samt en beskrivning av arbetsmiljön. De fysiska i form av trötthet, värk och fläckade händer, vilka även, enligt mig, ger en bild av en hård arbetsmiljö.

I *Det sociala landskapet* beskriver Ahrne, Roman och Franzén arbetarklassen utifrån ett utslitningsperspektiv, där arbetarnas hälsa försämras i takt med åldern, medan tjänstemännen ökar både sin inkomst och levnadsstandard.¹⁰⁶ Detta utslitningsperspektiv blir tydligt genom de fysiska konsekvenser som klasstillhörighet visar på i *Mig äger ingen* och *Yarden* och inte

⁹⁹ Linderborg, Åsa (2006). s. 261.

¹⁰⁰ Lundberg, Kristian (2009). s. 29.

¹⁰¹ Ibid. s. 90.

¹⁰² Ibid. s. 47.

¹⁰³ Ibid. s. 90.

¹⁰⁴ Ibid. s. 64.

¹⁰⁵ Ibid. s. 143.

¹⁰⁶ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 83

minst om man ser till arbetsmiljön i *Yarden* där man riskerar att förlora sitt arbete om man inte kan hålla uppe tempot.¹⁰⁷

2.2.5 Disidentifikation och identifikation

I ”Folkhemmet tur och retur – om klass, kön och utanförskap i tre svenska 2000-talsromaner”, hämtat ur *Genusvetenskapliga litteraturanalyser*, skriver Arping om Pierre Bourdieus olika kapitalbegrepp och hur de ofta används vid analyser av klass. Bourdieus olika kapitalbegrepp används för att visa att det inte bara är det ekonomiska kapitalet (inkomst, tillgångar) som påverkar en individs livschanser, utan även kulturellt-, socialt- och symboliskt kapital.¹⁰⁸ Till det ekonomiska kapitalet räknas inkomst, förmögenheter, ekonomiska arv och penningtillgångar. Kulturellt kapital handlar om utbildning och färdigheter, medan socialt kapital syftar till kontakter och släktrationer. Symboliskt kapital ”[...] är den form olika typer av kapital antar när de väl varseblivits och erkänts legitima”.¹⁰⁹ Dessa kapital förs sedan vidare från generation till generation.¹¹⁰ De som tillhör samma klass får ofta liknande erfarenheter under sin uppväxttid, i skolan, på jobbet etcetera.¹¹¹ I både *Mig äger ingen* och *Yarden* beskrivs Kristian Lundberg och Leif Andersson utifrån liknande erfarenheter i form av ekonomiska-, psykologiska- och fysiska- konsekvenser på grund av deras klasstillhörighet. Dock ser deras strävan efter respektabilitet olika ut i *Mig äger ingen* tar den sig i uttryck genom disidentifikation, medan i *Yarden* handlar det snarare om identifikation.

Klass har en avgörande betydelse för hur Leif Andersson uppfattar sig själv. I *Att bli respektabel* talar Skeggs om en ”förbättringsdiskurs”, där klass skapas då man gör jämförelser mellan sig själv och andra, vilket i sin tur skapar distans, skillnader och smak. Detta kan ta sig i uttryck i att vilja förbättra sitt utseende, sina kroppar, sina själar, sina lägenheter/hus, sina förhållanden och sin framtid.¹¹² Leif Andersson visar på denna ”förbättringsdiskurs” när han försöker att överglänsa andra med sitt prydliga hem och pyntar sitt fönster i hopp om att han ska slå världen med häpnad. Arping ser detta vardagsrumsfönster som ett ”självrepresterande skyltfönster” i vilket Andersson ska skapa en distans mellan sig själv och bilden av arbetarklassen.¹¹³ Även om han sällan duschar så vill han klä sig i finkläder.

¹⁰⁷ Lundberg, Kristian (2009). s. 90-91

¹⁰⁸ Arping, Åsa, Nordenstam, Anna (red.) (2005). s. 213.

¹⁰⁹ Skeggs, Beverley (2000). s. 20-21.

¹¹⁰ Ibid. s. 21.

¹¹¹ Arping, Åsa, Nordenstam, Anna (red.) (2005). s. 214.

¹¹² Skeggs, Beverley (2000). s. 133.

¹¹³ Arping, Åsa, Nordenstam, Anna (red.) (2005). s. 229.

När Leif väl får pengar tyckte han att man skulle klä sig därefter, vilket skulle kunna vara uttryck för att vilja förbättra sitt utseende, i enlighet med Skeggs ”förbättringsdiskurs” för att särskilja sig från andra. Ett annat exempel är när han ska hämta Åsa på dagis och hur han där alltid noga torkar av sina skor då [...] det bara är patrisk och överklass som inte rengjorde sina fötter innan de klev in någonstans”.¹¹⁴ Detta kan eventuellt tolkas som att Andersson klasstillhörighet tar sig i uttryck i en disidentifikation där han inte vill bli förknippad som patrisk, vilket skulle kunna vara arbetarklassen, då den betraktats som smutsig, farlig och värdelös.¹¹⁵ Nilsson ser även Anderssons försökt till att framställa sig som respektabel som en produkt av föreställningen om arbetarklassen som icke respektabel där han ”[...] projicerar denna icke-respektabilitet på andra klasser”.¹¹⁶ Respektabilitet påverkar även hur vi talar.¹¹⁷ När Leif, i sällskap med sin dotter Åsa, närmar sig ”en söt tjej” kallar han dottern för Natasja, vilket gör Åsa ”förlägen”.¹¹⁸

Lundberg gör en omvänd klassresa i *Yarden*, men trots att han befinner sig i samma ekonomiska situation som sina kollegor blir han inte automatiskt en del av arbetarklassen och gemenskapen på Yarden. Hans klasstillhörighet ifrågasätts utifrån hans boende som ligger i ett finare område och utifrån hans familj, då hans bror arbetar som polis. Det är inte förrän efter sex månaders arbete på Yarden som Lundberg känner sig som en bland de andra, vilket är resultatet av att inte ha brutit sina kollegors förtroende, ljugit för förmännen och somnat lika många gånger på bussen som de andra.

Efter knappt sex månader har jag äntligen blivit en bland alla andra. Jag slipas ner; fogas samman. Jag vet när jag ska tala, förstår när jag ska tala.

I början fanns det en oro kring min person; [...] likaså ryggade de tillbaka när de förstod var jag bodde – i ett exklusivt område intill vattnet.¹¹⁹

Detta skulle kunna ses som en följd av Lundbergs strävan efter respektabilitet, vilket är ett tecken på klasstillhörighet. Skeggs menar att ”respektabilitet präglar vårt sätt att tala, vem vi talar med, hur vi klassificerar andra, vad vi studerar och hur vi vet vilka vi är [...]”¹²⁰, vilket skulle kunna tillämpas på citatet ovan. Med Bourdieus kapitalbegrepp som utgångspunkt

¹¹⁴ Linderborg, Åsa (2006). s. 10.

¹¹⁵ Skeggs, Beverley (2000). s. 119.

¹¹⁶ Nilsson, Magnus (2010). s. 177-178.

¹¹⁷ Skeggs, Beverley (2000). s. 9.

¹¹⁸ Linderborg, Åsa (2006). s. 23.

¹¹⁹ Lundberg, Kristian (2009). s. 91.

¹²⁰ Skeggs, Beverley (2000). s. 9.

innebär detta att Lundberg blivit tvungen att skaffa nya legitima kapital innan han kan bli en del av arbetarklassen.

2.3 Arbetarklassens utveckling i Sverige

Som jag påpekade inledningsvis hävdas att det inte finns någon arbetarklass i Sverige.¹²¹ Detta är påstående som även kommer till uttryck i *Mig äger ingen*.

Hur kommer det sig att Sverige å ena sidan har världens starkaste arbetarrörelse, å andra sidan hyser en föreställning om hur landet saknar arbetarklass?

Pappa tittade på mig.

- Vad säger du? Finns det inga arbetare?

- Ja alltså, det finns ju dom som menar att det inte finns nån arbetarklass i Sverige längre. Att alla numera har villa och Volvo. Du vet.¹²²

Under 1970-talet reducerades arbetarklassen i antal,¹²³ och synen på arbetarklassen som en samhällsförändrande kraft minskade.¹²⁴ I *Mig äger ingen* går det att följa denna utveckling genom olika representanter av arbetarklassen och deras åsikter om arbetarklassen. Den äldre generationen beskriver arbetarklassen som ”revolutionens avantgarde”. I deras ögon är det den som kommer att leda landet in i socialismen. Leif som tillhör en senare generation visar på en annan förställning av arbetarklassen då han är av uppfattningen att den äldre generationens krav är omänskliga.¹²⁵

Leif har växt upp i en familj med kommunistiska åsikter, där föräldrarna kämpat för demokratiska reformer och arbetarklassen rättigheter.¹²⁶ Trots detta skakar han bara på huvudet när hans far yttrar sig om hur han anser att arbetarna ska styra över produktionen och produktionsöverskottet. Detta är något som får fadern till att fråga sig vad Leif har gjort för att påverka samhällsutvecklingen.¹²⁷ I valet 1976 hade Leif tänkt rösta på socialdemokraterna,

¹²¹ Etzler, Aron (2002). s. 77ff.

¹²² Linderborg, Åsa (2006). s. 234.

¹²³ Etzler, Aron (2002). s. 77ff.

¹²⁴ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/arbetarklass> (2013-04-17).

¹²⁵ Linderborg, Åsa (2006). s. 84-85.

¹²⁶ Ibid. s. 88.

¹²⁷ Ibid. s. 90-91.

men vid val tillfället föll hans röst på Vänsterpartiet Kommunisterna.¹²⁸ Han blir en av alla de röster som socialdemokraterna tappade i valet, vilket i sin tur ledde till en borgerlig regering.

Vem vann? frågade jag när jag låste upp cykeln i den halvmörka septembermorgonen.

Borgarna. Nu ska du få se att det kommer att gå åt helvete!¹²⁹

Linderborg beskriver hur hon under sin tonårstid blev politiskt aktiv. Hon påpekar för sin far att om det klasslösa samhället ska bli en verklighet krävs en organiserad kamp, något som arbetarklassen tidigare varit känd för.¹³⁰ Leif ser detta som ”pajaserier” och förstår inte riktigt vad det ska tjäna till. Detta tolkar jag som att Linderborgs försöker visa att tilltron till arbetarklassen som en samhällsförändrande kraft även minskat hos de som tillhör den.

Under 1990-talet byter Metallverken ägare när det genomgår en fusion med ett schweiziskt företag. Detta resulterar i att Metallverkens anställda drastiskt minskar till antal. Arbetsplatsen byter namn till Outokumpu Copper,¹³¹ vilket troligast är ett resultat av globaliseringen.¹³² Leif började på Metallverkens industriskola när han var fjorton år och 1992, trettiosju år senare, blir han av med sitt arbete. Jag ser ett sannolikt samband mellan att Leif blir av med sitt arbete och det faktum att västvärlden två år tidigare drabbats av en finanskris, vilket ledde till den största nedskärningen i den svenska vallfärden någonsin.¹³³ Trots att Leif avskydde sitt arbete jobbade han hårt och hade en yrkesstolthet.¹³⁴ Vidare beskriver Linderborg hur Västerås förvandlades till ett tjänstemannasamhälle,¹³⁵ och hur Konsumbagaren lägger ner, mejeriet lägger ner och hon målar upp en bild av ett samhälle där verkstäder och industrier försvinner. Efter detta lyckades Leif aldrig få något arbete med avtalsenlig lön, istället arbetade han som timanställd lite då och då. Leif hade inte längre någon chans på arbetsmarknaden¹³⁶, kanske berodde det på det faktum att kraven för lågutbildade jobb ökat, samtidigt som arbetsuppgifterna inte förändrats.¹³⁷ ”Utopierna

¹²⁸ Linderborg, Åsa (2006). s. 97.

¹²⁹ Linderborg, Åsa (2006). s. 96-97.

¹³⁰ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/arbetarklass> (2013-04-17).

¹³¹ Linderborg, Åsa (2006). s. 228-231.

¹³² Etzler, Aron (2002). s. 77ff.

¹³³ Larsson, Olle & Marklund, Andreas (2012). s. 385ff.

¹³⁴ Linderborg, Åsa (2006). s. 121.

¹³⁵ Ibid. s. 228-231.

¹³⁶ Ibid. s. 249-250.

¹³⁷ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s.75.

tillhörde en annan tid”.¹³⁸ Linderborg ger en antydning på ett förändrat arbetsklimat när hon berättar om hur Leif “kände sig som ett arbetsdjur ingen brydde sig om.”¹³⁹

I *Yarden* framställs arbetarklassen genom en rad olika representanter som visar på arbetarklassens utveckling under slutet av 1900-talet och början av 2000-talet. Boken beskriver en arbetarklass som fortfarande finns i Sverige. I Lundbergs framställning går det även att finna exempel på de konsekvenser Etzler menar att globaliseringen har haft på arbetsmarknaden och arbetsplatser.¹⁴⁰ Begår man ett misstag på sin arbetsplats riskerar man sitt jobb.¹⁴¹ Skulle man inte hålla det tempo som förväntas av en eller tackar nej till en dags arbete finns det alltid någon som är villig att ta ens plats.¹⁴² Vidare beskriver Lundberg hur företag genom att anställa från rekryteringsföretag kan avskeda fast anställda personer och på så sätt minimera de fasta kostnaderna.¹⁴³ Lundberg berättar om hur en anställningsintervju avbryts på grund av hans ålder.

- Hur gammal är du Kristian?
- Fyrtiotre.
- Fyrtiotre?
- Ja.
- Varför sa du inte det från början?
- Du frågade inte. Jag visste inte att det var viktigt.
- Jag är hemskt ledsen, men vi får bryta här.¹⁴⁴

Ovanstående exempel beskriver inte bara det hårda klimat som råder på arbetsmarknaden, utan det visar även på Ahrne, Roman och Franzéns framställning av arbetarklassen utifrån ett utslitningsperspektiv.¹⁴⁵ I Lundbergs fall tycker jag mig se hur hans ökade ålder minskar värdet på den arbetskraft som han har att erbjuda.

Trots ett hårt arbetsklimat med tuffa arbetsförhållanden så hävdar Lundberg att de flesta av hans kollegor inte tillhör något fackförbund. ”Ärligt talat: de flesta av oss tillhör inte ens ett fackförbund, eftersom det inte är lönt, än mindre är det en fråga som engagerar oss.”¹⁴⁶ Detta

¹³⁸ Linderborg, Åsa (2006). s. 254.

¹³⁹ Ibid. s. 121.

¹⁴⁰ Etzler, Aron (2002). s. 77ff.

¹⁴¹ Lundberg, Kristian (2009). s. 27.

¹⁴² Ibid. s. 42.

¹⁴³ Ibid. s. 54.

¹⁴⁴ Ibid. s. 88-89.

¹⁴⁵ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 83.

¹⁴⁶ Lundberg, Kristian (2009). s. 65-66.

tolkar jag som en möjlig följd av att tron på arbetarklassen som en samhällsförändrande kraft minskat.

Andelen infödda svenskar har minskat inom arbetarklassen samtidigt som andelen invandrare har blivit fler.¹⁴⁷ I *Yarden* ter sig denna utveckling tydlig genom Lundbergs beskrivningar av de arbetsplatser han vistas på. ”Oftast, för att inte säga alltid, är jag den enda svensken [...]”.¹⁴⁸ I *Det sociala landskapet* framhåller författarna att många invandrare som kommer till Sverige genomgår en ”deklassering”, då de hänvisas till arbeten som sällan motsvarar deras utbildning och yrkeserfarenhet.¹⁴⁹ I *Yarden* visas det hur invandrare med högre utbildning inte klarar sig bättre i Sverige. Dock blir språket en avgörande kompetens. Lundbergs kollegor nere på Yarden består av civilingenjörer, ekonomer, och journalister. ”Efter ett tag verkar det som om jag är den ende som inte har flera års högskolestudier bakom mig.”¹⁵⁰ Detta är enligt mig ett påtagligt exempel på de ökade utbildningskraven samt hur språkkompetensen kan avgöra arbetet. Följande citat visar hur avgörande språket kan vara:

Mannen som jag arbetar med denna morgon talar ingen som helst svenska. [...]

Han säger bara: Bra, bra, finemang. Det fixar vi.

Ett par veckor senare förstår jag varför. Han svarar så av rädsla. Sitt förra arbete hade han på en bilverkstad på Norregatan. Hans chef hade sagt: Säg så till svenskarna så blir det inget bråk. De vill bara ha. Säg: bra, bra, finemang, det fixar vi så kommer det gå bra för dig i Sverige.

Jag vet inte det. Efter ett par veckor får han ändå sparken från Yarden.¹⁵¹

Med detta som utgångspunkt ser jag att etnicitet fått en större roll i arbetarklassen, vilket klarligen gestaltas i *Yarden*. Lundbergs kollegor består enbart av män, utgår vi från Berggren och Greiffs syn på segregationen i Sverige, stämmer denna även denna könssegregerade bild bra överens med den verklighet som Berggren och Greiff presenterar.¹⁵²

¹⁴⁷ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 101-103.

¹⁴⁸ Lundberg, Kristian (2009). s. 71.

¹⁴⁹ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 101-103.

¹⁵⁰ Lundberg, Kristian (2009). s. 86.

¹⁵¹ Ibid. s. 41-42.

¹⁵² Berggren, Lars, Greiff, Mats (2000). s. 289ff.

3. Avslutning

3.1 Sammanfattning

I Linderborgs *Mig äger ingen* och Lundbergs *Yarden* skildras arbetarklassen utifrån en rad olika konsekvenser, vilka i sin tur visar på de skillnader som Alakoski och Nielsen konstaterade att klass ger.¹⁵³ Det handlar främst om ekonomiska, psykologiska och fysiska konsekvenser, samt konsekvenser på arbetsmiljön. Dessa konsekvenser kan ses som ett resultat av den klasstillhörighet som representanterna för arbetarklassen har i *Mig äger ingen* och *Yarden*.

Båda romanerna skildrar en arbetarklass som på grund av klasstillhörighet får ekonomiska konsekvenser, vilka skapar en begränsad frihet. Det kan till exempel ta sig i uttryck genom att man inte kan köpa den mat, eller måste avstå från ett läkarbesök för att kunna köpa mat. Romanerna visar även hur representanterna blir utnyttjad på grund av sin situation, beroende av pengar, något som arbetsgivarna är medvetna om, vilket i sin tur påverkar arbetsmiljön.

De psykologiska konsekvenserna beskrivs genom en rädsla att förlora sitt arbete, men även genom en underlägsenhetskänsla. Detta gör att man försöker att framställa sig själv som respektabel eller genom att överföra en bild av icke-respektabilitet på andra. *Mig äger ingen* och *Yarden* visar även på fysiska konsekvenser av klasstillhörighet. Till arbetarklassen tillhör de som utför någon form av kroppsarbete.¹⁵⁴ Konsekvenserna av detta påverkar i stort sett hela kroppen, men främst ryggen. Vidare beskrivs det även hur man måste arbeta trots sjukdom för att man inte har råd att vara sjuk. De fysiska konsekvenser bidrar till att jag även kan beskriva arbetarklassen utifrån ett utslitningsperspektiv¹⁵⁵, där arbetarnas hälsa försämras med åldern. Detta gör att konkurrensen om arbete bli ännu hårde om man är av högre ålder.

Linderborg och Lundberg beskriver båda hur representanter för arbetarklassen strävar efter vad som kan tolkas som respektabilitet. I *Mig äger ingen* handlar det om disidentifikation där

¹⁵³ Alakoski, Susanna, Nielsen, Karin (red.) (2006). s. 7-9.

¹⁵⁴ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/arbetarklass> (2013-04-17).

¹⁵⁵ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 83.

Leif försöker skapa en distans mellan sig själv och den negativa föreställningen om arbetarklassen. Lundbergs strävan består snarare i att bevisa sig själv som en del av arbetarklassen, vilket han gör genom att skaffa sig nya legitima kapital.

Trots påståendet om att Sverige inte längre har någon arbetarklass visar Linderborg och Lundberg på representanter för arbetarklassen under 1970-talet och fram till början av 2000-talet. *Mig äger ingen* beskriver en vänsterpolitiks arbetarklass som är på tillbakagång, där till och med delar av den tycks misstro sin egen förmåga till att påverka samhället. Dock finns där de som fortfarande tror på arbetarklassen som en samhällsförändrande kraft.

Globaliseringen kommer till uttryck genom att verkstäder och industrier stängs ner och arbetsmarknaden och arbetsförhållandena blir tuffare. Lundberg beskriver ett mångkulturellt samhälle, där andelen invandrare har blivit större än andelen svenskar inom arbetarklassen. Detta beror troligen på att invandrarna genomgår en ”deklassering” när de kommer till Sverige.¹⁵⁶ Samtidigt har utbildningskraven för lågutbildade arbeten ökat och språket har blivit en viktig kompetens.

I Linderborgs *Mig äger ingen* och Lundbergs *Yarden* kan vi även följa en förändrad inställning till arbetet. Tidigare har man förväntats stanna på en arbetsplats under en längre tid, vilket blivit svårare i takt med att samhället har utvecklats.

3.2 Slutdiskussion

Syftet med denna uppsats var att studera hur representanter för arbetarklassen framställs i *Mig äger ingen* och *Yarden*, och huruvida det genom dessa verk går att följa arbetarklassens utveckling i Sverige under 1900-talet.

Nilsson har tidigare visat hur arbetarklassen i *Mig äger ingen* framställs utifrån ekonomiska, psykologiska och fysiska konsekvenser. Jag anser mig ha funnit distinkta exempel på hur arbetarklassen även skildras utifrån dessa konsekvenser i *Yarden*. Vad som blivit tydligt är hur dessa konsekvenser i sin tur påverkar varandra, vilket skapar en situation som blir näst intill omöjlig att ta sig ur. Lundberg sammanfattar arbetarklassens situation genom att benämna den som ett ”dödshjul”.¹⁵⁷ De båda romanerna visar hur de ekonomiska konsekvenserna förstärker såväl de psykologiska som de fysiska konsekvenserna av

¹⁵⁶ Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). s. 101-103.

¹⁵⁷ Lundberg, Kristian (2009). s. 127.

klasstillhörighet. Konsekvenserna skapar en ond cirkel där ”de fattiga skall bli fattigare”,¹⁵⁸ vilket i sin tur bidrar till ett hårdare arbetsklimat som i vissa fall leder till exploatering. Arbetarklassen beskrivs även utifrån vad jag tolkar som en strävan efter respektabilitet, vilken grundar sig på förlegade föreställningar om arbetarklassen. Denna strävan får i Leif Anderssons fall även psykologiska konsekvenser då han känner en underlägsenhetskänsla på grund av sin klasstillhörighet.

De båda verkan visar även symptom på arbetarklassens utveckling i Sverige under den senare delen av 1900-talet och fram till början av 2000-talet. Genom att läsa *Mig äger ingen* och *Yarden* bedömer jag att man kan följa arbetarklassens utveckling. Linderborg beskriver en försvagad arbetarklass där representanter ur den tycks sakna en vilja till att organisera sig. Författaren förmedlar en bild av ett Sverige i förändring där verkstäder och industrier läggs ner tack vare finanskrisen som dabbade Sverige i slutet av 1900-talet. Detta leder till en ökad arbetslöshet samtidigt som globaliseringen bidrar till ett hårdare klimat på arbetsmarknaden och på arbetsplatser. Lundbergs *Yarden* bygger vidare på denna beskrivning och för den in på 2000-talet. Där förmedlas en bild av en förändrad arbetarklass där etnicitet har en tydlig roll. Genom denna framställning blir det också tydligt vilken roll språket har fått inom arbetarklassen som till stor del består av ”deklasserade” invandrare. Språket beskrivs som en avgörande kompetens för hur man ska klara sig på arbetsmarknaden.

De representanter för arbetarklassen, som jag har studerat genom *Mig äger ingen* och *Yarden*, är få till antal och enbart män. Jag läst båda romanerna tillsammans med annat material i form av facklitteratur, som i sin tur presenterat samma bild av arbetarklassens utveckling i Sverige under den senare delen av 1900-talet. Därför anser jag att *Mig äger igen* och *Yarden* kan ge en relativt god bild av arbetarklassens utveckling i Sverige. Romanerna ger ingen djupare förklaring till den utveckling som arbetarklassen genomgår, men de hjälper till att skapa insikter om arbetarklassen i Sverige under 1900-talet och framöver. Jag är övertygad om, precis som Hajte, att skönlitteratur många gånger framstår som mycket sannare än det historiker kan få ut av ett historiskt material.¹⁵⁹ Detta anser jag beror på att man i skönlitteraturen kan ges konkreta exempel på hur enskilda individer påverkas, genom till exempel klasstillhörighet eller samhällsutvecklingen där arbetarklassen förknippas just med vad som kallats *nyfattigdom*.

¹⁵⁸ Lundberg, Kristian (2009). s. 70.

¹⁵⁹ Hajte, Ann-Karin (2009). s. 104.

Litteraturförteckning

Primärlitteratur

Linderborg, Åsa (2006). *Mig äger ingen*. Atlas: Stockholm.

Lundberg, Kristian (2009). *Yarden – En berättelse*. Symposion: Höör.

Sekundärlitteratur

Digitalt material

Dagens Nyheter, <http://www.dn.se/dnbok/dnbok-hem/allt-om-min-pappa> Besökt: 2013-02-04.

Kommunistiska Manifestet (1847). <http://runeberg.org/komanifest/0009.html> Besökt:

2013-04-17.

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/arbetarklass> Besökt: 2013-04-17.

Sveriges Radio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3381&artikel=5003746>

Besökt: 2013-04-16.

Tendens - Vem får vara med i arbetarklassen? (2012-03-14) . Sveriges radio. Finns i författarens ägo.

Tryckt material

Ahrne, Göran, Roman, Christine, Franzén, Mats (2008). *Det sociala landskapet – en sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*, Bokförlaget korpen: Göteborg.

Alakoski, Susanna, Nielsen, Karin (red.) (2006). *Tala om klass*, Ordfront: Stockholm.

Alberger, Christer, Bagerius, Henric, Holmberg, Carl m.f. (red.) (2009). *Historier – Arton- och nittonhundredtalens skönlitteratur som historisk källa*, Intellecta Infolog AB: Göteborg.

Arping, Åsa, Nordenstam, Anna (red.) (2005). *Genusvetenskapliga litteraturanalyser*, Studentlitteratur AB: Lund.

Berggren, Lars, Greiff, Mats (2000). *En svensk historia från vikingatid till nutid*, Studentlitteratur: Lund.

Bergsten, Staffan (red.) (2002). *Litteraturvetenskap – en inledning*, Studentlitteratur: Malmö.

Etzler, Aron (2002). *Ta det tillbaka – kampen om arbetarklassen och framtiden*, Nixon: Linköping.

Furuland, Lars, Svedjedal, Johan (2006). *Svensk arbetarlitteratur*, Atlas: Stockholm.

Greider, Göran (1998). *Arbetarklassens återkomst – om klasskampen, globaliseringen och*

- framstegstanken*, Albert Bonniers förlag: Smedjebacken.
- Larsson, Olle & Marklund, Andreas (2012). *Svensk historia*. Historisk media, Lund.
- Nilsson, Magnus (2006). *Arbetarlitteratur*. Studentlitteratur: Danmark.
- Nilsson, Magnus (2010). *Den föreställda mångkulturen – klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*. Gidlunds förlag: Hedemora.
- Pettersson, Anders, Pettersson, Torsten, Tyrberg, Anders (red.) (1999). *Litteratur och verklighetsförståelse – idémässiga aspekter av 1900-talets litteratur*, Grafikerna i Kungälv AB: Umeå.
- Samuelsson, Tony (2006). *Arbetarklassens bästa party tricks – Liv, läsning, litteratur*, WS Bookwell AB: Finland.
- Skeggs, Beverley (2000). *Att bli respektabel*, Daidalos: Göteborgs.
- Tosh, John (2000). *Historisk teori och metod*, Studentlitteratur: Lund.